

Evangélikus szórvány-lelkésznek lenni nyugat-magyar gyülekezet szolgálatában

A RUGALMAS SZÓRVÁNYLELKÉSZ

Mozgássérült, gondolkodásában rugalmasságra képtelen lelkigondozó aligha alkalmas nyugati magyar gyülekezeti szolgálatra. Egy fajta nyelvtelhetség is elengedhetetlenül szükséges feladatköre betöltéséhez, hiszen nagy ritkán egy, de minimálisan két idegen nyelv tudása nemcsak középfokon természetes valamennyi nyugati magyar gyülekezeti lelkésznél.

1. A lelkész személye

A legtöbb nyugati magyar gyülekezet lelkésze egy személyben gyülekezete lelkésze, esperese, püspöke; de harangozója, orgonistája, templomszolgája és lelkési hivatalának altisztje is. Természetesen gépkocsi-vezetője is. Ez elengedhetlenné teszi számára, hogy képes legyen munkatársakat gyűjteni maga köré, vagyis legyen jó szervező, aki ki tudja építeni az új típusú gyülekezetet. Ez csak munkatársi közösségben igazán életképes. Ebben a lelkész egy a többi munkatárs között, akinek a munkacsoportja egyéb tagjai mellett megvan a maga funkciója. Ő az igehirdető, esetleg egy az igehirdetők között; felszentelt lelkész, aki elvégzi az egyházi cselekményeket (kazuáliák), és vezeti a lelkészi hivatalt. A hivatalt, de nem a gyülekezetet, vagy horribile dictu a „gyülekezetét” (?). A lelkész nem lehet gyülekezete elnöke, hanem természetesen egyenrangú férfi és női munkatársai közösségében, esetleg egy-egy ülésen elnöklő munkatárs. (Nem lenne érdektelen megkísérelni a különböző feladatok ideiglenes vállalását, s aztán pl. esztendőnként azokat cserélni. Ha nem akad vállalkozó az Egyháztanácsban valamilyen feladatra, megosztott „műszakkal” könnyebben betölthetők a mindenképpen kötelező feladatkörök.)

A nyugati magyar gyülekezetek területi kiterjedése (gyakran azonos egy országhatárral!) megköveteli lelkésztől, hogy író-olvasó szinten mozgó értelmiségi legyen. Legyen író, akinek kötelességei közé tartozik legalább is a levelek megválaszolása. Sokszor elfeledkezünk arról, hogy a megválaszolatlanul hagyott leveleknek csak kisebb száma intéződik el „magától”, de így is rossz százíz marad vissza; a megválaszolatlanul hagyott levelek nagy része – lelkész barátom kifejezését idézve – „elrákosodik”.

Az írásnál sokszor fontosabb az olvasás. Nem maradhatunk le nyugati magyar gyülekezetek szolgálatában sem a mai teológia egyházlátásától. Minden gyülekezetünk területén lakó magyar protestánst (személyt, vagy családot) a gyülekezet igehirdető és lelkigondozó szolgálata részének kell tekintenünk. Az eltérő egyházi alkotmányok és szokások miatt gyülekezeti tagjelöltet is mondhatnánk. Az istentiszteleteinket látogatókat és a magyar szolgálatokat megtagadókat egyaránt feladatkörünkbe kell vonnunk. Ez a nép-, illetve államegyház és a szabadegyház szerencsés ötvöződésének egyik következménye lehet.

1.1. *Egyetlen magyarról sem mondhatunk le felelőtlenül.* Ha úgy tűnik, megoldhatatlan feladatokat jelent ez a gyülekezetnek, kölcsönös bátorítással, mások példáján okulva, talán rádöbbenhetünk arra, hogy a nyugati magyar diaszpórában – a szót most nem teológiai értelemben használom – nincsen az egyházakhoz hasonlítható még egy olyan szociológiai csoport, amelyben minden nemű – fajtájú és rangú stb. magyarnak, magyar származásúnak, vagy magyarokkal szimpatizáló, magyarul, vagy magyarul is beszélő, esetleg csak értő személynek helye lenne. Úgy látom, hogy a nyugati magyar gyülekezeteknek ezt a kulcshelyzetét ma már számos magyar nyelvterületünkön élő politikusunk felismerte, s ezért remélhető, hogy tőlük talán egyszer anyaegyházaink vezetői is tanulnak.

1.2. *„Másokért egyedül.”* A nyugati magyar gyülekezetek lelkésze számára sokszor elviselhetetlen teher az egyedüllét és a magány. nemcsak országhatár választja el olykor az azonos szolgálatban álló szolgatárstól, de hiányolja a közvetlen főnököt is. A teológiai akadémiákon pedig még teljesen ismeretlen a „külföldi” magyar gyülekezetek lelki gondozásával foglalkozó kurzus, sokszor azok tapasztalatairól még hallani sem akarnak a hittudomány művelői. Miközben számos magyarországi egyetemen irodalomtörténetből a nyugati magyar irodalomról, illetve a határon túli magyar irodalmi központok munkásságáról kollokválnak, vagy írnak szakdolgozatokat. Mindehhez járul még a nyugati magyar lelkészek lekigondozásának hiánya.

1.3. *Lelkiismeretfurdalások.* Előbb vagy utóbb minden nyugati magyar lelkésznek meg kell vele birkóznia. A magyar gyülekezeti szolgálatban álló nagyon hamar – elsősorban amikor valamelyest áttekintette munkáját – rádöbben arra, hogy ilyen méretű diaszpórában jó lelkiismerettel nem lehet felelősségteljes lelkészi munkát végezni. Átsegíthet az éber lelkiismeret hangjának komolyanvételén alapuló krízisen, ha felismerve karizmáját olyan szolgálatot is végez, amire talán más nem gondolt. Fontos feladat hárul a magyar gyülekezeti lelkészre a területén élő nem magyar szolgálatban álló lelkészekkel kapcsolatban. Vonja be őket a munkába (vendégszolgálatok, egyháztanáctagság, sajátos irodalmi feladatok, kutatások, gyülekezettörténet összeállítása, újságszerkesztés stb.). Jelentkezik a lelkiismeretfurdalás a nem magyar gyülekezeti szolgálatban álló lelkészek sorában is. Gazdaságilag a jobb részt választotta évfolyamtársai közül, s ezért feladta az anyanyelvi igehirdetést. Az éber lelkiismeret eléggé meg nem becsülhető hangja rádöbbenhet sajátos magyar egyházi feladatokra (szabadidő felhasználása, akkor is, ha pl. az illetékes „magyar” kolléga nagyon régimódi, s nem enged labdába rúgni, doktori értekezések témáit ne a nekünk „kedves” szemináriumi dolgozatok témáit válasszuk l’art pour l’art, hanem magyar közegyházunk vagy népünk egésze számára hasznosítható közösségi feladatokat).

A lelkiismeretfurdalások kiváltotta krízisek elviselésének egy fajtája: a képviselhető megalkuvások tudatos vállalása. A lényeges momentum: a tudatosság (fél megoldás).

2. A lelkész hivatala

Szórvány munka rendszeresség nélkül elképzelhetetlen. Előfeltétele, hogy a terepről otthonába visszatérő lelkész feljegyzéseit azonnal vagy lehetőleg legkésőbb a kiszállását követő napon papírra vesse.

2.1. *Gyülekezeti név- és címjegyzék.* A nyugati magyar gyülekezetek tagjainak mobilitási készsége sokszor kétségbeejti a lelkészt. Az így állandóan változó címjegyzék minden újabb „mozgás”-át haladéktalanul be kell jegyezni, mert különben azonnal elveszítjük az áttekintést. Az elköltözött személy/család címét igyekezzünk minél

előbb beszerezni (postán, őrálló egyháztanács tag, közeli ismerős vagy gyülekezeti tag, házkezelőség és házmester, bejelentőhivatal /a lakhely szerint illetékes helyi, befogadó egyházbéli gyülekezet olykor fenntartással fogadja érdeklődésünket). Alig várható ma el, hogy elköltözés előtt az új címét valaki is megadja a magyar lelkészi hivatalnak. Ezt csak gyülekezeteink nagyon bennfentes tagjai szokták megtenni, sokszor még azok sem, elvégre majdcsak rájön a lelkész. Elvégre mi dolga ...

2.1.1. Név-, illetve címjegyzék és *cura pastoralis*. A névjegyzékre valamilyen formában, ha az csak a lelkész rendelkezésére áll (!), orvosi beteglátogatások mintájára a lelkész *cura pastoralis* tapasztalatait rendszeresen rávezeti. A rendszeresség fél megoldás! Mivel hívei életének alakulásáról a távolságok miatt nem naponta – mint régen falusi gyülekezetekben! –, esetleg csak havonta, vagy negyedévenként értesül, igen lényeges, hogy családlátogatások előtt utánaértesítsen feljegyzéseinek. Így a család ismerősévé és ismerőjévé váltunk azonnal a találkozás pillanatában.

2.1.2. *Komputer szakemberek* feladata: A címjegyzékkel való törődés, annak módszere, a kartotékrendszer különböző formája nagyban megkönnyíti a lelkész munkáját. Modern menedzserek nagyban segítségére lehetnek a lelkésznek a gyülekezeti kartotékrendszer felfektetésénél. Tanácsukra a változtatástól, újraírástól ne féljünk. A jövőben talán komputercégek használt gépeikkel megajándékozhatnák gyülekezeteinket. Komputer szakemberek – egyháztanács tagok! – gyülekezeti célcsoportok számára programokat tervezhetnek nyugati magyar gyülekezeteinknek (statisztikai értékelések: a gyülekezet átlag kora, bevándorlás ideje, korcsoportok (ifjúsági munka), képzettség, foglalkozási ágak, szociális struktúra stb.).

2.1.3. *Adatvédő törvények*. A lelkészi hivatali diszkréció mellett a legtöbb országban modern adatvédő törvények védik a komputerekkel manipulálható állampolgárokat. A törvényes előírások a lelkészre, a gyülekezetre is vonatkoznak (lényeges tudni, hol és mennyiben nem vonatkoznak az egyházra). Bécsben egyházi értesítőnk kérés és előfizetés nélküli postázása, valamint családlátogatások miatt (háromszori kísérlet azonos családnál) „nem kívánatos propaganda, valamint magánlaksértés” címén egyszer perbe akartak fogni, ha nem szüntetem meg azonnal az ügyködésemet!

2.1.4. *Kereső szolgálat*. Több országban jól bevált a Nemzetközi Vöröskereszt kereső szolgálatának gyakorlata. Ha valaki helyben vagy külföldről általunk ismert személlyel, még ha az gyülekezetünk tagja is, beszélni avagy vele érintkezésbe lépni kíván, nem adhatjuk meg a keresőnek a keresett fél címét, hanem a keresettel közöljük a kereső nevét, címét; ő döntheti el – természetesen döntéséről való tájékoztatásunk nélkül is! -, hogy az illetővel kapcsolatba kíván-e lépni vagy sem.

2.2. *A lelkészi hivatal fogadóórái*. Jelentőségük a nyugati magyar gyülekezetekben csökkent, mert a legtöbb esetben már nem gyülekezeti tagjaink jönnek a lelkészhez, hanem az megy hozzájuk. Az egyházi cselekmények (kazuáliák) bejelentése a legtöbbször telefonon történik, anyakönyveztetése pedig a befogadó egyház szolgálati helye szerint az illetékes lelkészi hivatalban vagy a szolgálat helyének (templom, kápolna, gyülekezeti terem stb.) sekrestyéjében. A nagyobb világvárosokban esetleg még meglévő fogadóórák rugalmasan kezelendők, alkalmazkodni kell a gyülekezeti tagok többségének munkaidejéhez. Még ha sokszor terhessé is válik betartásuk, lehetetlen, hogy más országban élő híveink, átutazó turisták stb. tisztában legyenek a „szomszédos” (ország) magyar gyülekezeteinek fogadóóráival.

2.2.1. *Telefonügyelet*. Ha a lelkészi hivatal fogadóóráit „bevezette” a lelkész nyugati magyar gyülekezetében, mindenképpen ajánlatos az alábbi megjegyzés közlése: ezen kívül megegyezés (telefon) alapján. Bécsben a telefonhívások idejéből olykor

már következtetni lehet a hívó félre. Este 21.00 óráig rendszerint ausztriai híveim jelentkeznek. 21.00-24.00 óra között főleg Magyarországról hívnak, 24.00-06.00 óra között, ha szól a telefon – kivéve évente 4-5 alkalommal, mikor éjszakai ügyeletes osztrák lelkész vagyok –, akkor zömében tengertúliak jelentkeznek „bocsánat, nincsen most nálatok éppen éjszaka?” jelszóval.

Szórványközpontokban szerencsés megoldásnak kínálkozik, ha híveink tudják, hová szokott legalább egy csésze kávé erejéig (esetleg szállásra is stb.) betérni a lelkész (hátrahagyható üzenetek). Vidéki kiszállások alkalmával a lelkész család „telefonügyelete” elkerülhetetlen feladat. Az üzenetek feljegyzése lehetőleg ne alkalmoszerű cédulákra, újságszélékre stb. történjen, hanem folyamatos szolgálati naplóba, telefonfeljegyzések számára előre elkészített nyomtatott, papírkereskedésekben fillérekért kapható jegyzettömbökbe. Nyugati magyar lelkészi hivatal „titkos telefonszám”-mal nem tudok elképzelni, pedig sajnos akad. A lelkészi és gyülekezeti szolgálat beszűkülésének sajátos jele ez, amely tükrözi a lelkész egyházi szolgálatához való hozzáállásának.

2.3. *Családlátogatások.* A szószéki igehirdetéssel egyenértékű a családi közösségben elhangzó igehirdetés. Ennek különböző formái lehetnek. A családi istentiszteletek (úrvacsora osztással, esetleg keresztelő) vagy áhítatok mellett minden családlátogatás ilyen alkalom lehet, ha a társadalmi konvenciókon túllépve eljut a thurneyseni lelkigondozástanban megfogalmazódott „törés”-ig. A mindennapi élet kérdéseivel való foglalkozás után, vagy közben az események – a lelkigondozó bölcsessége és tapintata következtében – a kellő pillanatban Isten Igéjének megvilágításába kerülnek. A zökkenők sokszor elkerülhetetlenek.

Helyenként számolnunk kell a befogadó egyház ellentétes gyakorlatával. Ausztriában a katolikus és protestáns egyházakban ismeretlen a rendszeres családlátogatás. Ha megjelenik a lelkész ausztriai magyarok között, rendszerint egyházi adóbeszedésre gondolnak a hívek, vagyis a tapintatos lelkész az adóvégrehajtó előtt rendezni jött népegyháza kellemetlen, de számára kötelező és kínos kérdését. Hányszor mondták már nekem: „Ja, csak látogatni jött, akkor beengedem”. Valahányszor ilyenén szöveggel fogadnak, mindig vérteskéthelyi híveim jutnak eszembe, akik a kényszerkolhozósítás idején, 1955-ben, az agitátorok járta faluban a sorkosztos segédlelkészüket úgy engedték be otthonaikba, hogy gyermekeiknek meghagyták: „ha a tisztelendő úr az, őt engedd be a kapun”.

A befogadó ország egyházaival történő összehasonlításnál „jól szerepelünk” híveink között, ha rendszeressé tesszük a családlátogatásokat. Ugyanakkor súrlódások is adódhatnak („mi közöm az itteniekhez, miért fizessek nekik egyházi adót, amikor azok meg se látogatnak”). Híveink ilyenén állásfoglalását ne használjuk ki a magunk számára, amikor tudjuk, hogy a jövő egyháza nem a hívó és elváró, hanem az emberek után menő és közöttük élő egyház lesz.

Családlátogatások esetében nem favorizálhatjuk barátainkat, egyháztanácstagjainkat, a lelkésszel hamar tegező viszonyban lévő értelmiségieket, avagy a „kedves”, esetleg a „legkedvesebb” szórványunk tagjait. Ez esetben a családlátogatások egy csoport, klikk szolgálatába kerülnek, s a kis csoport részére bármennyire áldásosak, a gyülekezet egésze szempontjából „tüskék”. A tegezés felkínálása „mindenki” számára nem megoldás, nehézségek előidézője lehet, mertországunként, nyelvterületenként eltérőek a szokások (angol nyelvterületen általános!), Ausztriában a férfiak között még az egyháztanácscon belül sem sikerült egységesítenem, hiába erőltettem, csődöt vallottam.

2.4. *Kórház- beteg- vagy börtönlátogatás.* Sajátos helyet foglalnak el a nyugati magyar gyülekezetek életében. A szórványterület miatt azonban a lelkész kizárólag akkor szerez kórházban fekvő hívéről tudomást, ha annak családtagja, a szórványhely egyháztanács tagja vagy esetleg a kórházban dolgozó magyar orvos vagy ápoló értesíti a lelkészi hivatalt. Gyülekezeti tagjainak tudomására kell adni, hogy a lelkész legjobb igyekezete mellett sem szerezhet tudomást súlyosabb megbetegedésről, mondjuk 50, 100 vagy 200 km-es távolságban, ha ezt nem tudatják vele. Számtalan félreértést meg lehet előzni, ha a lelkész erre ismételten felhívja a gyülekezet tagjainak figyelmét. Nem élünk falusi vagy kisvárosi zárt közösségben, ahol mindenki mindenkit ismer, hanem nyelvi kisebbségben, ahol az anyanyelvi kötődés sokszor elválaszt a gyors híráramlástól. (A kórházlátogatások elmaradásának extrém esetei a tengerentúli magyar gyülekezetekben: ha a lelkész 2-3 nappal híve kórházba szállítása után nem látogatja azt meg, felgyógyulását követően azonnal kilép gyülekezetéből, s csatlakozik a szomszédos utcában lévő egyházközséghez.)

2.4.1. A börtönlátogatásoknál különösen is óvakodjunk a politizálástól. Az egyház emberképe lényegesen eltér a világtól!

2.5. *Menekült (tábori) lelkigondozás.* A nyugati magyar gyülekezetek sajátossága. Egyházpolitikai vagy pártpolitikai okokból, esetleg turistautak biztosítása miatt többek tartózkodnak tőle. Lelkészek között is megfigyelhető a jelenség. Az a gyülekezet, amelyik kizárja őket tagjai sorából, az a lelkész, amelyik megítél „egy másik” – mondjuk – évjáratot, gyülekezete egyház voltját veszélyezteti, igehirdetése szavahihetőségét aknázza alá egyháziak és világiak előtt. Ismerek olyan magyarországi politikusokat, hivatkozással lelkészi mivoltom szabadságára azt vallom, hogy személyesen ismerem őket, akik „hivatalból” természetesen elítélik az új disszidenseket (mindig a legújabbakat, amíg nincsen más-állampolgárságuk, amíg gazdaságilag nem erősödnek meg, s nem válhattak valutaszállító magánvállalattá, „hazánkfiaivá” stb.), de tudják, hogy a nyugati magyar gyülekezetekbe történő bekapcsolódásuk révén tarthatók meg leginkább a magyarságnak.

2.6. *Megosztott munkaidős magyar lelkészek.* Több gyülekezetben a magyar lelkész nem végezhet magyar szolgálatot főállásban. Legtöbbször félállást, több helyen „fizetés nélküli másodállás”-t ajánlanak a befogadó egyháziak. A munkahelyek megosztása lelkiismereti és időbeli konfliktusok forrása, az utóbbi esetben pedig a lelkész rendszerint csak ráérő, szabadidejében végezhet alkalmyszerűen, elsősorban istentiszteleti szolgálatot. Mindkét megoldást a jövő szolgálatában nagyon kérdésesnek tartom. A félállásos megoldásnál sok esetben a befogadó egyház illetékesei részéről meg is fogalmazódik az a részben részükről természetes, a magyar gyülekezet tagjai részére azonban, főleg kezdetben, sértő megállapítás: „amíg szükség van rá, addig megértjük természetesen igényeteket – elvégre a reformált egyház tagjai vagyunk, ahol az anyanyelven történő igehirdetést mindig nagybetűvel írtuk! –, de vajon nem rejlik-e emögött az az érvelés, hogy remélhetőleg hamarosan integrálódtok, majd annak következtében – főleg a másodnemzedék – asszimilálódnak. Arra is van példa, hogy nyugati magyar gyülekezet megalakulásakor befogadó országbeli egyházvezetők azonnal az asszimilálódás igényével álltak elő.

Anélkül, hogy a kérdést részletesebben boncolnám, csupán annyit jegyzek meg, hogy Magyarország története folyamán – s itt elsősorban a soknemzetiségű evangélikus egyházra gondolok! – nem tudok ilyen „félmegoldásokról” a tolna-baranyai, a bácskai népi német vagy a számtalan békési szlováklakta gyülekezeteinkben. A cip-szer vagy szlovák lelkészek közül természetesen igen sokan később magyar érzelmű-

ekké váltak, de azért nem szüntek meg szlovákul prédikálni. A népegyház területi elvére való hivatkozás azt hiszem azért sántít, mert elképzelhetetlennek tartom, hogy ilyesmit magyarországi németeink vagy szlovákjaink elfogadtak volna.

Azt hiszem, a Nyugat-Európában élő magyarok elég hamar nyugat-magyar érzelműekké váltak, de miért kelljen azért esetleg előbb-utóbb megszűnnie a magyar ige-hirdetésnek, amíg arra igény van.

A megosztott munkaidős magyar lelkészek szolgálatba állítását „fél”-megoldásnak tartom, ami viszont ennek ellenére nyugati magyar szórványgyülekezetek számára adott esetben képviselhető megalkuvás, egyetlen lehetőség lehet. A kérdés tárgyalásánál érdemes lenne áttekinteni a nyugati magyar gyülekezetek és egyházi intézmények megalakulásának történetét, s azt egybevetni pl. a külföldi (tengerentúli) német és svájci egyházak helyzetével, életével, teológiájával. Még azt is meg merem kockáztatni, hogy felvessem a kérdést: egyenrangúak-e valamennyi egyházban a különböző kisebbségi nyelvi csoportok, s nincsen-e valamilyen rejtett rangsorolás a nyugat- és a kelet-európai nyelven beszélők között – az egyházban is!

2.7. *A pénzkezelés.* A nyugati magyar gyülekezet lelkészére is áll: ne foglalkozzon a gyülekezet pénzével. Ugyanakkor pénztárosa lehetőleg ne legyen régi, népegyházi közösségben járatos „egykori” pénztáros, aki a múlt gyakorlatát kívánja mindenképpen követni költségvetésének elkészítésekor. Az arányok a mai egyházban megváltoztak. A szórványgyülekezetek költségvetése minden időben lényegesen eltért az anyagyülekezetekétől. A jövő egyházában a tételek átcsoportosítása még nagyobb méretű lesz. Aránytalanul nagyobb tételek a kapcsolatkeresés és -tartás miatt: telefon- és útszámla, kocsitartás, postaköltségek, papír. Valamennyi „kísértést” magában rejlő, bizalmatlanságot szítható tétel, ha azonban nincsen kölcsönös bizalom és jól működő lelkiismeret, akkor félreértések, megszólások vagy elbukások forrása ez. Ausztriában elég sokat száguldoztam az elmúlt évtizedekben. Grazba 1962-ben, Salzburgba pedig 1972-ben kezdtem el rendszeresen járni. Eleinte midkét „új” várost nagyon élveztem. 1983-ban már csak Salzburgot, karácsony másodnapján, a Salzach partján sétálva, amikor esett a hó és a város 20-30 templomában megszólaltak a harangok, s fél óra múlva kezdődött magyar istentiszteletem. Különben már észre sem veszem (sajnos) a várost ... (Egyik gyülekezetük elrettentő példája: az egyháztanács megkövetelte a lelkésztől, hogy az minden telefonhívásról névszerint naplót vezessen.)

2.8. *Szabadnap.* A lelkésznek is van, jó ha van. Ha van, ajánlatos azt két-három évenként ismételve közreadni a gyülekezet értesítőjében.

3. A lelkész felesége

A legtöbb nyugati magyar protestáns gyülekezet papnéja titkárnő, telefonügyelő, kidobólégény, takarító- és (el)mosogatónő, vagyis „Mädchen für alles”. Ezenkívül feleség és pelenkamosó. Összefoglalva: a gyülekezeti munkában a lelkész elsőszámú munkatársa.

3.1. *Anyagiak.* Nem előnyös, ha a papné többet keres a férjénél, de azért ez még nem baj. Ismerek olyan dúsgazdag nyugati egyházat, amely éveken keresztül elfelejtette rendezni „magyar” lelkésze fizetését, valamint nyugdíját. A rendezett fizetés esetében is többet kereső papné a rendezetlenség éveiben teljes megértéssel biztosította férje munkáját, a helyi egyház ellenében is (a megoldatlan helyzet következtében munkabírószágon valószínűleg feljelenthető lett volna a gazdag, magyarokat befogadó egyház).

3.2. *Nemzetiségi hovatartozása.* Nem előny, ha más anyanyelvű, de előnnyé válhat, ha hitéletéhez magyar nyelvtanulás járul. Jobb a férje szolgálati nyelvét törve beszélő hitbenjáró feleség, mint a lelkész hivatását anyanyelvi szinten meg nem értő, az egyházat csak bíráló, vagy a hitétlettől tartózkodó, esetleg csak magyar társadalmi életet élő „magyar” papné.

3.3. *A lelkészcsalád anyagi helyzete.* Lelkészcsaládokat Nyugatra érkezéskor sokszor megkísérti, hogy anyagi okokból gyorsan illeszkedjen be igénye a befogadó ország egyházába. Hasznos, ha magyar gyülekezeteink tagjai tudják, hogy a magyar lelkészi szolgálat dotálása alig egy-két országban éri el a nyugati egyházak lelkészi fizetésének összegét. Lelkészek számára a már korábban említett 1957. évi bécsi nyilatkozat ama kitételét, hogy „jövőbeli szolgálatunkat idegen földön is ... felajánljuk a mi Urunknak, hogy az evangélium vigasztalását sokat szenvedett népünkhöz ma is elvihessük; ezért egyéni sorsunk jövő alakulását mindenben az evangélium ezen szolgálatának szükségleteihez irányítjuk” ebben az összefüggésben is idézhetjük. Amennyiben lelkészek, vagy lelkészcsaládok mindenáron összehasonlítani akarnak a befogadó ország lelkészi fizetésével, ne feledkezzenek meg anyaegyházaik jelen helyzetéről és az összehasonlításba ne csak a „jobb szituáltat” vonják be, hanem az óhazában élő lelkészbarátot és annak családját (barátaikat!) is.

3.4. *Műveltség.* A papné jó, ha művelt, okos! De ne legyen mindentudó, mindent mindig jobban tudó, túl okos. Tudjon hallgatni. Jó pont a férjének, ha a papné csodálkozásából, őszintén megvallott tájékozatlanságából kitudódik, hogy férje nem még bizalmasan sem mondja el neki hivatali beszélgetéseit. A lelkészi hivatal falainak – amennyiben jó idők járnak – nincsenek fülei. Papné fülei sem.

A pontokat tovább folytathatnám. De szerintem ennyivel is betekintést adhattam a szórványlelkészi élet rejtelseibe.